

Sygn. akt III AUa 1406/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 lutego 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jerzy Andrzejewski
Sędziowie:	SSA Małgorzata Gerszewska SSA Iwona Krzeczowska – Lasoń (spr.)
Protokolant:	sekretarz sądowy Urszula Kowalska

po rozpoznaniu w dniu 15 lutego 2018 r. w Gdańsku

sprawy M. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji M. S.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 kwietnia 2017 r., sygn. akt VII U 1920/16

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Gdańsku pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSA Małgorzata Gerszewska SSA Jerzy Andrzejewski SSA Iwona Krzeczowska – Lasoń

Sygn. akt III AUa 1406/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 03 października 2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił M. S. na podstawie art. 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2016 r. poz.887) prawa do ponownego rozpatrzenia wniosku o emeryturę, albowiem wnioskodawca nie przedłożył nowych dowodów na okoliczność świadczenia pracy w warunkach szczególnych.

W odwołaniu z dnia 16 listopada 2016 r. od zaskarżonej decyzji wnioskodawca wniósł od jej uchylenie i zmianę poprzez przyznanie prawa do emerytury, ewentualnie o jej uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Ponadto, wnioskodawca wniósł o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z zeznań wskazanych świadków. Zaskarżonej decyzji skarżący zarzucił naruszenie art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS poprzez przyjęcie,

że wniosek nie może zostać rozpoznany z uwagi na brak nowych dowodów, błędne przyjęcie, iż wnioskodawca nie przedstawił nowych dowodów potwierdzających wykonywanie przez niego w okresie od 18 stycznia 1982 r. do 30 kwietnia 1986 r. pracy w warunkach szczególnych oraz naruszenie przepisu postępowania tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez błędne przyjęcie, iż świadectwo pracy z dnia 26 marca 1998 r. nie odzwierciedla rzeczywistego stanu rzeczy, tj. iż wnioskodawca w okresie od 19 lipca 1971 r. do 31 lipca 1989 r. wykonywał pracę w warunkach szczególnych.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. wniósł o oddalenie odwołania ubezpieczonego, podtrzymując stanowisko, jak w zaskarżonej decyzji. Wskazano, iż organ dokonywał już oceny świadectwa pracy z dnia 26 marca 1998 r. dotyczącego zatrudnienia ubezpieczonego w fabryce (...) spółka z o.o.

W piśmie z dnia 06 lutego 2017 r. ubezpieczony wskazał, iż nie zgadza się ze stanowiskiem organu, bowiem wniósł o przesłuchanie nowych świadków – J. K. i M. P. (1), załączył również nowe dokumenty, z których wynika, iż praca przez niego wykonywana w zakładzie (...) od 19 lipca 1971 r. do 31 lipca 1989 r. była pracą w szczególnych warunkach.

Sąd Okręgowy w Gdańsku VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2017 r. oddalił odwołanie ubezpieczonego, sygn. akt VII U 1920/16.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny.

Ubezpieczony M. S., urodzony dnia (...), z zawodu obuwnik, w dniu 14 września 2016 r. wystąpił z wnioskiem o przyznanie mu prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Do złożonego wniosku ubezpieczony przedłożył kserokopię świadectwa pracy w warunkach szczególnych z dnia 26 marca 1998 r.

Nie był to pierwszy wniosek ubezpieczonego w przedmiocie przyznania prawa do świadczenia. Decyzją z dnia 11 grudnia 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił M. S. prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r. Nr 8 poz. 43 zm.), albowiem stwierdzono, iż wnioskodawca na dzień 1 stycznia 1999 r. nie legitymuje się 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach.

Wyrokiem z dnia 09 września 2014 r., sygn. akt VII U 169/14, Sąd Okręgowy w G. VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie wnioskodawcy. Wynikiem wniesionej przez ubezpieczonego apelacji, wyrokiem z dnia 22 kwietnia 2015 r. sygn. akt III AUa 2066/14 Sąd Apelacyjny w Gdańsku III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację.

Zaskarżoną w niniejszej sprawie decyzją z dnia 03 października 2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił M. S. na podstawie art. 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2016 r. poz.887) prawa do ponownego rozpatrzenia wniosku o emeryturę, albowiem wnioskodawca nie przedłożył nowych dowodów na okoliczność świadczenia pracy w warunkach szczególnych.

Ubezpieczony kilkakrotnie przedłożył przed pozwanym organem rentowym świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach z dnia 26 marca 1998 r.

– pierwszy raz dnia 08 listopada 2013 r. występując z wnioskiem o emeryturę po raz pierwszy - k. 8 akt rentowych, oraz następnie wraz z wnioskiem z dnia 14 września 2016 r. przedłożył jego kserokopie znajdujące się na k. 65 i 69 akt rentowych. Powyższy dokument był przedmiotem badania w sprawie toczącej się pod sygnaturą VII U 169/14 przed tut. Sądem Okręgowym, a następnie III AUa 2066/14 przed Sądem Apelacyjnym w Gdańsku.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu wyroku sprawy toczącej się pod sygnaturą VII U 169/14 wyjaśnił, iż za okres od 9 listopada 1970 r. do 31 lipca 1989 r. ubezpieczony uzyskał świadectwo wykonywania pracy w warunkach szczególnych

z dnia 26 marca 1998 r. Ze świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych wynika, iż wykonywał w powyższym okresie pracę na stanowisku obuwnik – montażysta, obuwnik – formowacz, robotnik magazynowy, magazynowy tj. wymienionych w wykazie A dział VIII poz. 13 i 14, pkt 1, 4, 5 załącznika nr 1 do zarządzenia nr 19 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 6 sierpnia 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach

w zakładzie pracy resortu przemysłu chemicznego i lekkiego.

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dokumentacji zgromadzonej w aktach ubezpieczeniowych pozwanego organu rentowego, oraz z dokumentów znajdujących się w aktach sprawy VII U 169/14, których prawdziwość i rzetelność nie była przez żadną ze stron kwestionowana.

Przechodząc do rozważań merytorycznych Sąd I instancji na wstępie zauważył, że obecnie rozpoznawana sprawa dotyczy prawa do emerytury. Wnioskodawca uprzednio domagał się przyznania takiego świadczenia i wówczas zgłoszony wniosek oraz odmowna decyzja pozwanego stanowiły przedmiot postępowania sądowego, które zakończyło się wydaniem negatywnego orzeczenia.

Zgodnie z regulacją zawartą w art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U.2016.887) prawo do świadczeń lub ich wysokości ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość. W związku z regulacją zawartą w art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych kwestia wznowienia postępowania została więc ograniczona jedynie do dwóch enumeratywnie wymienionych przypadków. Przesłankami ponownej oceny uprawnień ubezpieczeniowych są "nowe dowody" i "ujawnione okoliczności" istniejące przed podjęciem decyzji organu rentowego i mające wpływ na ustalenie prawa do emerytur i rent.

W prawie ubezpieczeń społecznych związanie sądu (a także organu rentowego) ostateczną decyzją nie ma charakteru bezwzględnego. Istnieje możliwość dokonania ponownych ustaleń warunkujących prawo lub wysokość przyznanego wcześniej świadczenia, jednak dopiero po spełnieniu przesłanek określonych w art. 114 ust. 1 u.e.r.f.u.s. albo wskazanych w art. 83a u.s.u.s. (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 26.08.2014 r., III AUa 279/14, LEX nr 1504338). Zatem w sytuacji opisanej w treści art. 114 ustawy emerytalnej obowiązkiem organu rentowego, a następnie Sądu Okręgowego jest weryfikacja, czy w sprawie pojawiły się określone w tym przepisie przesłanki umożliwiające merytoryczne rozpoznanie wniosku. Należy zatem ustalić i ocenić, czy wnioskodawca przedłożył nowe dowody mogące mieć wpływ na zmianę poprzedniej decyzji odmawiającej mu prawa do emerytury, czy ujawniły się takie okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mogły rzutować na zmianę stanowiska w przedmiocie braku prawa do świadczenia (Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 01.07.2014 r., III AUa 134/14, LEX nr 1493714).

Sąd Okręgowy stwierdził, że w przedmiotowym postępowaniu odwołujący się do ponownego wniosku o przyznanie prawa do wcześniejszej emerytury złożonego w dniu 14 września 2016 r., nie załączył żadnych nowych dokumentów, nie powołał się też na nieznanne dotąd okoliczności – brak więc nowych dowodów na okoliczność wykazania okresu pracy w szczególnych warunkach - w rozumieniu przepisów emerytalnych. Świadectwo pracy w warunkach szczególnych z dnia 26 marca 1998 r. było już przedmiotem badania Sądu. Wcześniej bowiem, decyzją z dnia 11 grudnia 2013 r., Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił M. S. prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze albowiem stwierdzono, iż wnioskodawca na dzień 1 stycznia 1999 r. nie legitymuje się 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach. Wyrokiem z dnia 09 września 2014 r. sygn. akt VII U 169/14 Sąd Okręgowy w Gdańsku VII Wydział Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie wnioskodawcy. Wynikiem wniesionej przez ubezpieczonego apelacji, wyrokiem z dnia 22 kwietnia 2015 r. sygn. akt III AUa 2066/14 Sąd Apelacyjny III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację skarżącego. Przedmiotowe świadectwo pracy znajduje się na karcie 8 akt rentowych i Sąd Okręgowy odnosił się do jego treści w uzasadnieniu wyroku wydanego w postępowaniu toczącym się pod sygnaturą VII U 1920/16. We wszystkich sprawach ubezpieczony przywoływał te same okoliczności faktyczne, na których opiera niniejsze odwołanie. Sąd Okręgowy uznał zatem, że nie można mówić o przedłożeniu przez odwołującego nowego dowodu lub nowej okoliczności. Motywy odwołania podniesione przez M. S. w niniejszej sprawie są powieleniem tych, które były już rozpatrywane.

Z powyższego wynika, jak stwierdził Sąd I instancji, że skoro odwołujący się w toku postępowania przed organem rentowym nie przedstawił nowego materiału dowodowego, to decyzja wydana przez ZUS jest prawidłowa. Ocena bowiem, że przesłanki z art. 114 ustawy o emeryturach i rentach FUS nie były spełnione (wnioskodawca po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczenia nie przedłożył nowych dowodów ani nie ujawnił okoliczności istniejących przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń) prowadzi do odmowy ustalenia świadczenia przez organ rentowy, a następnie do oddalenia odwołania przez Sąd, bez potrzeby merytorycznego zbadania zasadności żądania w kwestii przyznania prawa do emerytury. Bez spełnienia przesłanek formalnych wniosku z art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, prowadzenie postępowania dotyczącego merytorycznej oceny wysokości świadczenia, jest bezcelowe i bezprzedmiotowe (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 01.07.2014 r., III AUa 134/14, LEX nr 1493714).

Także Sąd Najwyższy wskazał, że w postępowaniu sądowym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, które ma charakter odwoławczy i kontrolny, postępowanie dowodowe ogranicza się do sprawdzenia zgodności z prawem decyzji wydanej przez organ rentowy. Badanie takie jest możliwe tylko przy uwzględnieniu stanu faktycznego i prawnego istniejącego w chwili wydania decyzji, a więc w chwili ustalania prawa do świadczenia przez organ rentowy. Sąd bowiem w postępowaniu odwoławczym weryfikuje ustalenia dokonane przez ten organ. Sąd może zmienić lub uchylić decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych tylko wówczas, gdy jest wadliwa, nie może natomiast zastępować organu kompetentnego do jej wydania i we własnym zakresie ustalać prawa do świadczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 09.10.2014r., II UK 11/14, LEX nr 1545033). Dwuinstancyjność polega bowiem na formalnej i merytorycznej kontroli przez Sąd decyzji wydanej przez ZUS.

W tej sytuacji Sąd Okręgowy uznał, że odwołujący nie przedstawił nowego materiału dowodowego lub nowych okoliczności, dlatego organ rentowy miałby ponownie oceniać ten sam co wcześniej materiał dowodowy. Ocena zasadności wniosku o ponowne ustalenie prawa do świadczenia musi zaś prowadzić do ustalenia dowodów czy też okoliczności posiadających przymiot nowości i ujawnionych dopiero po wydaniu uprzedniego wyroku sądowego czy decyzji ZUS (np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 11.09.2011 r., III AUa 2146/12, LEX nr 1381344).

Z uwagi na powyższe, w związku z faktem, iż ubezpieczony nie wnioskował o zaliczenie do stażu pracy w warunkach szczególnych żadnego nowego okresu poza okresem od 19 lipca 1971 r. do 31 lipca 1989 r., który był już wcześniej badany przez Sąd w uprzednim postępowaniu, Sąd w toku postępowania na podstawie art. 217 § 3 k.p.c. oddalił wniosek odwołującego o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadków.

Na marginesie powyższego Sąd I instancji wskazał, iż w dniu 8 września 2016 roku weszła w życie ustawa z 10 lipca 2015 roku o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 roku poz. 1311 ze zm.). Ustawa ta znowelizowała w szczególności Kodeks postępowania cywilnego, dodając przepis art. 148¹, rozszerzający możliwość merytorycznego rozpoznawania i rozstrzygania spraw przez sąd na posiedzeniu niejawnym. Otóż zgodnie z § 1 powyższego artykułu, sąd może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany uznał powództwo lub gdy po złożeniu przez strony pism procesowych i dokumentów, w tym również po wniesieniu zarzutów lub sprzeciwu od nakazu zapłaty albo sprzeciwu od wyroku zaocznego, sąd uzna – mając na względzie całokształt przytoczonych twierdzeń i zgłoszonych wniosków dowodowych – że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym nie będzie jednak

dopuszczalne, jeżeli strona w pierwszym piśmie procesowym złoży wniosek o przeprowadzenie rozprawy, chyba że pozwany uznał powództwo (§ 3). Zdaniem Sądu I instancji w niniejszej sprawie przeprowadzenie rozprawy nie było konieczne.

W konkluzji, z wyżej przytoczonych względów Sąd Okręgowy na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. w związku z cytowanymi wyżej przepisami orzekł, jak w sentencji wyroku.

Apelację od wyroku wywiódł ubezpieczony, zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa procesowego, a mianowicie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów, polegające na dokonaniu oceny zgromadzonego w toku postępowania materiału dowodowego z naruszeniem zasad prawidłowego rozumowania, skutkujące błędem w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku, który miał wpływ na jego treść, a sprowadzającą się do przyjęcia, że wnioskodawca nie udowodnił, że w okresie od 19 lipca 1971 r. do 31 lipca 1989 r., a w szczególności od 18 stycznia 1982 r. do 30 kwietnia 1986 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach,
2. naruszenie przepisu art. 114 ustawy emerytalnej poprzez przyjęcie, że kolejny wniosek M. S. o przyznanie prawa do emerytury nie może zostać rozpoznany z przyczyn formalnych - brak nowych dowodów,
3. naruszenie art. 227 k.p.c. poprzez nie przeprowadzenie dowodu z zeznań poniżej zawnioskowanych świadków, a w konsekwencji nieustalenie faktów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy,
4. błąd w ustaleniach faktycznych polegający na błędnym przyjęciu, że wnioskodawcy M. S. nie przysługuje prawo do emerytury o obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach, gdyż w ocenie Sądu nie było podstaw do zaliczenia pracy w warunkach szczególnych w okresie od 18 stycznia 1982 r. do 30 kwietnia 1986 r., w którym to ubezpieczony pracował w magazynie materiałów pomocniczych, co w konsekwencji zdaniem Sądu prowadzi do konkluzji, że ubezpieczony nie spełnił warunków do nabycia emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 1948 r. uregulowanych w treści art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 r. , poz. 1440 ze zm.).

W oparciu o art. 381 k.p.c. wnioskodawca wniósł o dopuszczenie dowodu z przesłuchania wskazanych świadków oraz o uzupełniające przesłuchanie wnioskodawcy M. S..

Podnosząc powyższe zarzuty ubezpieczony wniósł o zmianę wyroku i uwzględnienie wniosku poprzez przyznanie wnioskodawcy prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych bądź ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy w całości Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu apelacji ubezpieczony przytoczył argumenty na poparcie twierdzenia, iż praca wykonywana przez niego w magazynie pomocniczym nie była pracą w warunkach szczególnych, powołując się m. in. na dokument w postaci świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach. Odnosząc się do zgłoszonego wniosku dowodowego o przesłuchanie wskazanych świadków ubezpieczony wskazał, że dopiero po wydaniu wyroku w niniejszej sprawie ustalił, że osoby te fizycznie istnieją oraz ustalił ich adresy zamieszkania, a zatem nie miał on możliwości zawnioskowania wyżej wskazanych świadków na etapie postępowania przed Sądem pierwszej instancji. Ponadto, z treści uzasadnienia sporządzonego w niniejszej sprawie wynika, że poprzednio Sąd rozpoznając sprawę M. S. w oparciu o art. 217 § 3 k.p.c. oddalił wnioski dowodowe o przesłuchanie zawnioskowanych świadków. Wnioskodawca wskazał, że o ile dobrze pamięta, to wówczas jako świadkowie byli zawnioskowani: T. B. i R. D.. Nie mniej jednak w nowym wniosku z dnia 9.09.2016 r. złożonym do ZUS-u o przyznanie prawa do emerytury jako świadkowie zostali zawnioskowani: J. K. i M. P. (2). Bezspornym jest, że ZUS nie ma możliwości przesłuchiwania świadków. Nie mniej jednak Sąd ma taką możliwość. Zdaniem skarżącego dowód z ewentualnego przesłuchania wyżej zawnioskowanych świadków mógłby mieć istotne znaczenie dla ustalenia charakteru pracy wnioskodawcy w spornych okresach. J. K. był głównym kierownikiem magazynów i mógłby on potwierdzić, jaki charakter miała praca wykonywana przez wnioskodawcę — skarżącego w wyżej wskazanym okresie

oraz czy praca ta była wykonywana w pełnym wymiarze czasu pracy. M. P. (2) był kierownikiem zaopatrzenia i on również mógłby potwierdzić, że praca wykonywana przez wnioskodawcę - skarżącego w okresie od 18.01.1982 r. do 30.04.1986 r. była pracą wykonywaną w warunkach szczególnych i, że była to praca wykonywana w pełnym wymiarze czasu pracy.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja ubezpieczonego skutkuje uchynieniem zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Przedmiotem sporu na etapie postępowania apelacyjnego była możliwość ponownego rozpatrzenia wniosku ubezpieczonego o emeryturę w trybie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Sąd I instancji oddalił bowiem odwołanie wnioskodawcy, uznając, że ubezpieczony nie zaferował nowych dowodów ani nie wskazał na nowe okoliczności, które uzasadniałyby ponowne merytoryczne rozpatrywanie jego wniosku o emeryturę w trybie ww. przepisu.

Stwierdzić należy, że we wskazanym powyżej zakresie Sąd I instancji, powołując się na prawidłowe normy prawne i dokonując poprawnych rozważań teoretycznych, bezzasadnie oddalił odwołanie wnioskodawcy, pomijając zasadniczą dla rozstrzygnięcia okoliczność, a mianowicie fakt, że do inicjującego niniejsze postępowanie kolejnego wniosku M. S. o emeryturę, ubezpieczony załączył nie tylko świadectwo pracy w warunkach szczególnych, które istotnie nie stanowiło nowego dowodu, albowiem wnioskodawca przedłożył je już z wcześniejszym wnioskiem o ustalenie prawa do emerytury, ale również wnosił o przesłuchanie świadków J. K. oraz M. P. (2) (k. 63 akt ZUS).

Sąd Apelacyjny wskazuje, że w ubezpieczeniach społecznych regułą jest kształtowanie sfery prawnej ubezpieczonych i instytucji ubezpieczeniowej z mocy prawa. Z zastosowaniem mechanizmu nabycia in abstracto powstaje przede wszystkim prawo do emerytur i rent. Zgodnie z przepisem art. 100 ustawy emerytalnej, prawo do świadczeń w niej określonych powstaje z dniem spełnienia warunków wymaganych do nabycia prawa. Decyzje organów rentowych mają jedynie charakter deklaratoryjny, potwierdzający powstanie warunków koniecznych do nabycia prawa do świadczenia. W uzasadnieniu uchwały całej Izby Administracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 20 grudnia 2000 r., III ZP 29/00 (OSNP 2001 Nr 12, poz. 418) Sąd Najwyższy stwierdził, że prawo do świadczeń powstaje i istnieje niezależnie od decyzji organu rentowego, a tylko jego realizacja w postaci wypłaty świadczenia wymaga potwierdzenia decyzją. Wniosek zainteresowanego nie jest zatem elementem prawa do świadczeń emerytalno - rentowych. Celem zgłoszenia wniosku jest realizacja powstałego ex lege prawa.

Ustawa o emeryturach i rentach z FUS zawiera zaś przepisy stanowiące podstawę prawną weryfikacji i wzruszalności decyzji organów rentowych, w których zawarto ustalenia pozostające w obiektywnej sprzeczności z ukształtowanym ex lege stanem uprawnień emerytalno-rentowych ubezpieczonych. Podstawę tę stanowi przepis art. 114, określający tryb ponownego ustalenia prawa do świadczeń emerytalno-rentowych lub ich wysokości. Uzasadnieniem dla ponownienia postępowania zakończonych prawomocną decyzją organu rentowego, wyznaczającym jego cel, jest niezgodność zawartego w decyzji rozstrzygnięcia

z ukształtowaną ex lege sytuacją prawną ubezpieczonego. W ponowionym postępowaniu organ rentowy dąży więc do ustalenia, czy popełnione przez niego uchybienia albo przedłożone przez ubezpieczonego dowody lub ujawnione fakty mają wpływ na zmianę dokonanych wcześniej ustaleń. Bezpośrednim celem ponownego ustalenia jest rozstrzygnięcie o uprawnieniach emerytalno-rentowych ubezpieczonych, według stanu faktycznego z chwili wydania weryfikowanych decyzji rentowych. W doktrynie oraz judykaturze przyjmuje się, że postępowanie w sprawie ponownego ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości stanowi nadzwyczajną kontynuację postępowania przed organem rentowym w tej samej sprawie wskutek przedłożenia nowych dowodów lub ujawnienia nowych okoliczności istniejących przed wydaniem tej decyzji, które miały wpływ na prawo do określonego świadczenia (R. Babińska: Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych, Warszawa 2007; K. Antonów: Ponownie ustalanie prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych, Przegląd Sądowy 2009 nr 1, s. 59 oraz K. Antonów, M. Bartnicki, B. Suchacki:

Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Komentarz, Warszawa 2009, a nadto uchwała Sądu Najwyższego z dnia

3 października 1996 r., II UZP 18/96, OSNAPiUS 1997 Nr 7, poz. 117 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2000 r., II UKN 41/00, Prokuratura i Prawo 2001 nr 6 - dodatek, poz. 39; z dnia 21 września 2010 r., III UK 94/09, LEX nr 621346 i z dnia 24 marca 2011 r., I UK 317/10, LEX nr 811823). Ponowne ustalenie w trybie przepisu art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS zmierza zatem do podważenia decyzji organu rentowego, niezależnie od tego, czy uprawomocniła się ona na skutek upływu terminu odwołania, czy też rozstrzygnięcia sądu. To swoiste "wznowienie postępowania" w takich sprawach w sposób oczywisty ogranicza bowiem prawomocność, czy też niewzruszalność decyzji organu rentowego.

Przesłankami wznowienia postępowania z art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS są przedłożenie nowych dowodów lub ujawnienie okoliczności istniejących przed wydaniem prawomocnej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczenia lub jego wysokość. Funkcją uregulowanej w tym przepisie instytucji jest stworzenie gwarancji wydania decyzji rentowych zgodnie z ukształtowaną *ex lege* sytuacją prawną zainteresowanych. Zarówno nowe dowody, jak i ujawnione okoliczności powinny stanowić kategorie mające wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokości. Wprawdzie dowody nie mają bezpośredniego wpływu na powstanie *ex lege* uprawnień emerytalno - rentowych, ale stanowią podstawę ustaleń zawartych w decyzjach rentowych. Dowody służą zatem ustaleniu okoliczności faktycznych (ustaleniu prawdziwości lub fałszywości twierdzeń o faktach). Dlatego każdy dopuszczalny środek dowodowy, stanowiący potwierdzenie okoliczności faktycznych istniejących przed wydaniem decyzji, mających wpływ na powstanie prawa do świadczenia lub jego wysokości, służy celowi omawianej instytucji. Zgodnie z przepisem z art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przesłanką wznowienia postępowania jest także ujawnienie okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji. Użyte w przepisie pojęcie "okoliczności" występuje w dwóch znaczeniach: w znaczeniu okoliczności faktycznych oraz okoliczności sprawy, które mają wpływ na wynik sprawy.

Ów wpływ odnosi się albo do określonych w prawie materialnym przesłanek, które warunkują powstanie, zmianę lub ustanie prawa, albo do wymagań formalnych i materialnoprawnych, którym powinny odpowiadać czynności organu rentowego i wydane w ich następstwie decyzje. Sąd Najwyższy nadaje więc pojęciu "okoliczności" szeroki zakres znaczeniowy, obejmując nim ogół wymagań formalnych i materialnoprawnych związanych z ustaleniem decyzją rentową prawa do świadczeń emerytalno - rentowych (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., III UK 150/13, LEX nr 1458793 i z dnia 17 sierpnia 2016 r., I UK 333/15, LEX nr 2120891).

W przypadku wystąpienia zainteresowanego z wnioskiem w trybie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, należy w pierwszej kolejności zbadać przesłanki dopuszczalności złożenia takiego wniosku i w razie stwierdzenia ich braku organ rentowy powinien odmówić ponownego ustalenia prawa do świadczenia. Organ rentowy może jednak wydać decyzję o wznowieniu postępowania, gdy istnieją ku temu ustawowe przesłanki i ponownie odmówić przyznania dochodzonego przez wnioskodawcę świadczenia, jeśli nowe okoliczności lub dowody nie pozwalają na stwierdzenie powstania po stronie zainteresowanego prawa do tego świadczenia. W obydwu przypadkach mamy do czynienia z nowymi decyzjami organu rentowego, od których odwołania inicjują nowe sprawy cywilne.

Wskazać należy, że jeśli w oparciu o zgromadzony materiał dowodowy, oceniony zgodnie z regułami art. 233 k.p.c., sąd rozpoznający poprzednią sprawę ustalił konkretny stan faktyczny, w odniesieniu do którego dokonał subsumcji przepisów prawa materialnego stanowiących prawną podstawę rozstrzygnięcia o prawie do świadczenia emerytalnego lub rentowego, to w razie wystąpienia ubezpieczonego z kolejnym wnioskiem o przyznanie tego świadczenia, opartego na tej samej podstawie faktycznej i prawnej, zachodzi powaga rzeczy osądzonej w jej pozytywnym aspekcie, wykluczając ponownie badanie tej samej kwestii. Prawomocny wyrok oddalający odwołanie od decyzji organu rentowego odmawiającej przyznania prawa do emerytury ma zatem powagę rzeczy osądzonej

w sprawie z odwołania od decyzji wydanej wskutek złożenia wniosku na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jeżeli jej podstawą są te same okoliczności faktyczne i prawne, co przyjęte w uprzednim prawomocnym wyroku sądu.

Natomiast wyrok w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych nie ma powagi rzeczy osądzonej, jeśli dotyczy odmowy przyznania świadczenia z ubezpieczenia społecznego, a po jego uprawomocnieniu się organ rentowy wydał w trybie

art. 114 ust. 1 ustawy emeryturach i rentach z FUS nową decyzję, opartą na nowych dowodach mających wpływ na ujawnienie rzeczywistego stanu faktycznego i jego prawidłową ocenę, gdyż wydanie nowej decyzji uprawnia ubezpieczonego do złożenia od niej odwołania i zobowiązuje sąd do sprawdzenia jej prawidłowości (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 1984 r., III URN 131/83, OSNCP 1984 Nr 10, poz. 177).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy należy zwrócić uwagę, że występując z ponownym wnioskiem o ustalenie prawa do emerytury wcześniejszej, M. S. przedstawił nowe dowody w postaci zeznań świadków J. K. oraz M. P. (2) na okoliczność charakteru pracy wykonywanej przez ubezpieczonego w Fabryce (...) Sp. z o.o. w S.. W poprzednim postępowaniu zakończonym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 22 kwietnia 2015 r., sygn. akt III AUa 2066/14, oddalającym apelację ubezpieczonego od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 9 września 2015 r., sygn. akt VII U 169/14, przed sądem pierwszej instancji było prowadzone postępowanie dowodowe na okoliczność okresu pracy wnioskodawcy w warunkach szczególnych. Sądy obu instancji uznały, że w oparciu o zeznania świadków: K. M., G. M. i G. S. wnioskodawca wykonywał pracę w warunkach szczególnych w okresie od dnia 9 sierpnia 1971 r. do dnia 17 stycznia 1982 r. i od dnia 1 maja 1986 r. do dnia 31 lipca 1989 r. (13 lat, 9 miesięcy i 8 dni). Do okresu pracy w warunkach szczególnych nie uwzględniono okresu pracy od dnia 18 stycznia 1982 r. i do dnia 30 kwietnia 1986 r. albowiem w oparciu o zeznania powyższych świadków, pracę skarżącego w powyższym okresie nie zakwalifikowano pod którąś z pozycji wymienionych w wykazie A, stanowiący załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Wnioskodawca w postępowaniu zakończonym wyrokiem z dnia 22 kwietnia 2015 r., sygn. akt III AUa 2066/14 nie wnosił o przesłuchanie świadków w osobach J. K. oraz M. P. (2), a zatem dowód z ich przesłuchania nie został przeprowadzony. Nie ma zatem wątpliwości, że ubezpieczony przedłożył nowe dowody w rozumieniu art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, co umożliwiła ponowne ustalenie jego prawa do emerytury. Nadmienić można, że co prawda ograniczenia dowodowe w postępowaniu przed organem rentowym nie pozwalały na przeprowadzenie przez pozwanego dowodu z przesłuchania świadków. Nie ma jednak podstaw do uznania, aby przepisy regulujące postępowanie o świadczenia emerytalno-rentowe przed organem rentowym miały zastosowanie w postępowaniu sądowym, które regulowane jest przepisami Kodeksu postępowania cywilnego. Ewentualne ograniczenia dowodowe mogą wynikać jedynie z przepisów kodeksu. Przepisy regulujące postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 477⁸ i nast. k.p.c.) nie zawierają zaś dodatkowych ograniczeń w stosunku do przepisów ogólnych regulujących postępowanie dowodowe (art. 235-309 k.p.c.). Przeciwnie, stosownie do treści art. 473 k.p.c., w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie stosuje się przepisów ograniczających dopuszczalność dowodu z zeznań świadków i przesłuchania stron. Stąd też, Sąd I instancji winien dopuścić i przeprowadzić dowód z przesłuchania wskazanych przez ubezpieczonego świadków.

Powyższa okoliczność uszła uwadze Sądu I instancji, który błędnie uznał, że wobec braku zgłoszenia przez wnioskodawcę nowych dowodów, brak jest podstaw do ponownego merytorycznego rozpatrywania wniosku ubezpieczonego o emeryturę.

Wobec zatem konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, Sąd Apelacyjny stosownie do art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach procesu za instancję odwoławczą, jak w sentencji wyroku.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd I instancji dopuści i przeprowadzi dowód z przesłuchania świadków J. K. i M. P. (2). Sąd Okręgowy dopuści też inne dowody, których potrzeba powołania wyniknie w toku postępowania. Sąd odwoławczy zwraca uwagę, że w razie złożenia odwołania od decyzji organu rentowego wydanej w trybie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, nie obowiązuje prekluzja dowodowa, ograniczająca możliwość zgłaszania wniosków dowodowych do etapu postępowania administracyjnego poprzedzającego wydanie tejże decyzji. Ubezpieczony może zatem także w postępowaniu sądowym powoływać się na nowe okoliczności oraz dowody uzasadniające wznowienie postępowania w trybie tego przepisu i rzutujące na jego prawo do wnioskowanego świadczenia (por. wyrok SN z dnia 21 lutego 2017 r., II UK 740/15, Legalis; postanowienie SN z dnia 8 sierpnia 2017 r., I UZ 28/17, Legalis). Następnie na podstawie wszystkich zebranych w sprawie dowodów Sąd meriti dokona pełnej

i wszechstronnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego. Dopiero taka analiza pozwoli Sądowi Okręgowemu na prawidłową ocenę istnienia bądź nieistnienia prawa wnioskodawcy do emerytury.

SSA Małgorzata Gerszewska SSA Jerzy Andrzejewski SSA Iwona Krzeczowska - Lasoń